

És nem tagadhatom meg ember-létünk és magyar-létünk jövőjét sem. A világvégéjósokat, melyek most megint szaporodnak az ezredforduló közeledtén, a gonosz babonák közé sorolom, bármilyen vallásos indítékból származnak is. Az embernek a sorssal* szemben négyféle lehetősége van: cselekvés, alkotás, gondolkodás, elmélkedés. Ahhoz, hogy most Magyarország „beteljesítse az időt,” mind a négyet gyakorolnia kell. Nem, vagy csak sokkal kevésbé hivatkozhatunk a rossz körülményekre, mint bármikor történelmünk buktatói között. S különben is, ha minden ellenünk fordulna: a gondolkodás-elmélkedés akkor is kötelességünk, végső lehetőségünk. Ezt senki el nem veheti tőlünk, legföljebb magunk mondhatunk le róla, mintha valaki föltartja a kezét támadói előtt, ahelyett, hogy tovább harcolna. Én valójában egy tartásról, pontosabban egy magatartás etikájáról beszélek, nem lévén se politikus, se pap, hogy úgynevezett „megoldásokat” tanácsoljak. Megoldásokban nem hiszek. Végiggondolásokban, tudatosságban, koncentrációban igen. Minél több tiszta fejű emberben. Akik olyanok, amilyeneknek élemedettebb korunkban lennünk kellene, kicsit elvonulva a világtól, hogy a legfontosabb dolgainkon töpreghessünk.

Mert minél tovább gondolkodunk, annál tovább kell gondolkodnunk rajtuk.

SZENTI TIBOR

Magyarnak lenni

Bevezetés

A nemzeti *integrációkat* jelző három alapkérdés: „Honnan jövünk? Mik vagyunk? Hová megyünk?”, legjobb gondolkodóinkat nemzedékek óta írásra ösztönzi. Kiváló szakemberek a maguk fölkészültsége szerint esszéikben próbáltak összefoglaló választ adni e fölmerülő kérdésekre. Éppen ezért munkájukban megannyi hivatkozással és jegyzettel alátámasztott érveléseket közöltek.

Elolvasva a fejtegetéseiket, érzékelnem kellett, hogy minduntalan hiányérzetem maradt. Nem csoda, hiszen az átfogó kérdések között történelem és életforma, filozófia és ideológia egyaránt keveredik. Már e szellemi elegyben jelen lévő fő elemek mennyisége és határfoka is különböző, és vérmérséklet, no meg fölkészültség szerint a tényeket. Ha már ilyen gond van a szintézissel – és ez ebben a témában nálam jóval jártasabb gondolkodóknak sem sikerült maradék nélkül –, meg se' kísérem, hogy a nyomukba szegődjem; esetleg további kiegészítő jegyzetanyaggal bővísem a témakört.

Számomra mindig az egyes ember gondolat- és érzélemvilága volt a legfontosabb. Valamennyiünkben van egy szellemi lelki szűrő, amelyen keresztül minden, a külvilágból jövő hatás átszüremlik. Az eredeti tények annak megfelelően alapvetően megváltoznak, hogy milyen részben akadtak fenn, vagy csordultak át bennünk, de a végter-

* Lehet, hogy a *sors* egyszerűen egyenlő azzal, amit *valóságként* szeretnénk megközelíteni? Hátha az utóbbi az előbbi definíciója, hiszen éppannyira ismeretlen, amennyire nem az; éppannyira megváltoztathatatlan, amennyire formálható? Ha így volna, mélyebbre juthatnánk a *szabadság* megértésében is.

mék éppen ezért válik egyedivé és megismételhetetlenné, mert nincs két egyforma ember, aki a behatásokat azonos módon tudná újra kivetíteni és a külvilágnak megmutatni. Pedig minden objektív vagy szubjektív válasz is ezekből a személyes gondolatátadásokból tevődik össze, és válik egy csoport, társadalmi réteg vagy osztály, akár egész nemzet kincsévé és karakteres tulajdonságává.

Ennek szellemében, a magyarsággal kapcsolatos kérdések megválaszolásánál nyíltan és világosan a szubjektív gondolataimat fogalmazom meg, hiszen cseppben tengerként azt tükrözi, amit e hazából, a világ ezen tájáról, többek között meg lehet fogalmazni. Bevallható, hogy a XX. század végén, hat évtizeddel hátra mögött, egy középosztálybeli, magát magyarnak valló ember, népe és nemzete sorskérdéseiről így gondolkodik, ezt vállalja.

Ki a magyar?

László Gyula, Bartucz Lajos és mások régészeti, antropológiai, történelmi kutatásai-ból évtizedek óta tudjuk, hogy a honfoglaló magyarok nem egy fajként érkeztek a Kárpát-medencébe. Sietve hozzá kell tennem, hogy az ember vonatkozásában nagyon nem szeretem a „faj” kifejezést. Ez már sokaknak okozott mérhetetlen fájdalmat és katasztrofát az elmúlt évszázadok alatt.

A földet benépesítő élőlények fejlődési csúcspontja a Homo sapiens, mint egyetlen faj jutott föl. Nekünk nincs külön ilyen, vagy olyan fajunk. A tudomány csak ezen az egy fajon belül rögzít eltérő nagyraszokat, rasszokat és alraszokat. Eppen ezért a honfoglaló magyaroknál sem volt ez másként. Kimutatható, hogy a sírletekből, különböző százalékokban, de legalább négy meghatározó embertani változatot és még néhány, ezektől eltérő, kis számú alraszot lehet megkülönböztetni. Vagyis már a Kárpát-medencébe bejövő eleink esetében sem beszélhetünk egységes népről. Nem véletlen, hogy a törzsek vérszerződést kötöttek. Szorosan vett testvérek között ez nem volt szokás. A középkorban csak azoknak kellett hovatartozásukat vérükkel megpecsételni, akik addig nem alkottak egy közös népcsoportot.

Történelmünk áttekintése során tovább keveredtünk tatárokkal, kunokkal, böszörményekkel, kazár zsidó kereskedőkkel, törökökkel, osztrákokkal, németekkel. A hódoltság utáni újratelepülés során egész kihalt országrészeket népesítettek be a bajor, sváb, oláh, tót stb. telepésekkel, ahogy akkor a szomszéd népeket nem pejoratív módon nevezték! A XIX. század végi balkáni háborúk óta minden jelentősebb pusztító társadalmi változás hatására szórványként, vagy diaszpórában élő további nációk jöttek hozzánk, gondoljunk pl. a görög szabadságharcosok dunántúli falujára, vagy a napjainkban Budapest környékén letelepülő, már tízezres számban élő kínaiakra.

A második világháború alatt apámnak a gallérján három „krumplivirág” volt. Szakaszezetőként igazolnia kellett a származását. A különböző egyházaktól és anyakönyvi hivataloktól beszerzett keresztlevelekből, valamint a további hivatalos dokumentumokból igen változatos nemzeti kép jelezte származásunk heterogén jellegét. Kiderült, Caph, Cugh és Hartman nevű, Csabacsüdre betelepült bajor serfőző dédszüleim – apám gyerekkori visszaemlékezésével kiegészítve –, még annyira törtek a magyar nyelvet, hogy az unokák nem értették a beszédüket. De a Szent családiban volt Tóth nevű ősöm is, ami valószínűsíti, hogy évszázadokkal korábban nem azért kapta ezt a nevet, mert magyarnak született.

Anyai dédszüleim között a Gajdán név román eredetre, a Rátz pedig szerb beházasodásra vall. Ha a levéltárunkat a XVII. század végén nem égette volna föl a Thökölyvel szövetséget kötött tanár, és a családfámat több évszázadra vissza lehetne vezetni, ki derülhetne, hogy talán alig van bennem magyar. Ezzel a származási különccséggel nem vagyok egyedül itt a Kárpát-medencében.

Szüleim iparosok voltak, Szentí és Körmeny nagyszüleim szintén. Utóbbiak között a dédanyám, Szentgyörgyvölgyi Szentgyörgyi Vilma bárói rangot viselt. A szerelem sodró áradásában, a nemesi családból való kitagadást vállalva, hozzám ment egy uradalmi gépészmesterhez. Igazán mégsem rájuk vagyok büszke, hanem mindkét ágról azokra, akiknek a családi okmányában a foglalkozásnál – egykorú helyesírással – az a két, számomra szent szó áll, hogy „szántó vető”. Ők jelentik nekem ehhez a földhöz, néphez és nemzethez való ragaszkodást, tartozást. Így vagyok én, a kései utód mélyen a földbe gyökerezett *magyar*, mert ez a fogalom számomra nem fajt, hanem vállalt eszmeiséget és gyakorolt kultúrát jelent, hovartartozásom azonosságtudatát.

Tükrünk a világban

Ausztrália kivételével valamennyi lakott földrészen jártam. Utaztam Arab- és Fekete-Afrikában. Megcsodáltam Közép-Ázsia mohamedán kultúráját, a távol keleti tajgában a Bajkál-tó semmihez sem hasonlítható természeti szépségét. Szicíliától az Északi-tengerig az európai népek megannyi országát, a Szent Földtől Florida legdélibb, karib-tengeri korallszigetén Key Westig, ott Ernest Hemingway villájáig, láttam eltérő kultúrákat, különös népeket, és a velük való érintkezések során tapasztaltam megannyi, a miénkkel ütköző és azonos nézetet.

Tapasztaltam, hogy megítélésünk mennyire különböző, ha egyáltalán tudják, hogy kik vagyunk és hol lakunk? Találkoztam rokonszenvvel és ellenszenvvel, mi több, gyűlölettel. Egyetlen viselkedésmódot nem észleltem, hogy bárki is közömbösen tekintett volna ránk.

Az ellenszenv

Ahogy a taoista filozófiában a *jin* és a *jang* keveredik, illetve kiegészítik egymást, úgy van ez szerte a világon a másik nép megítélésével is. A kritikákban a jó és a gonosz szándék egyaránt jelen van. Csak az utóbbi évtizedek óta mintha az egész világban a rossz került volna túlsúlyba, vele a másokat kirekesztő nacionalizmus pedig uralkodó helyzetbe.

Benedek István *Pusztába kiáltó szó* című esszékötetében azt írta, hogy „Egy külföldi ismerősöm – magyar könyvek fordítója, tehát »szimpatizáns«, de épp saját fordításainak visszhangtalanságán mérhette le a nemzetközi érdektelenséget – hosszú töprengés után (hogy kimondja-e a sértő ítéletet) kimondta: Nem szeretik a magyarokat.” (*Magvető Könyvkiadó, 1974. 24. p.*)

Az író kérdésére a fordító elmondta, hogy „Magyarország mindig ék volt Európa tésztében, idegen anyag. Előbb nomád lovas nép, azután a feudalizmus bástyája, később izgága bajkeverő, majd panaszos rokon, akivel mindig csak gond van [...]”

És kirukkolt az utolsó hipotézisével: talán azért nem szeretnek bennünket, mert nem vagyunk semmilyenek.” (25–26. p.)

Sivár gyermekkorom egyik szomorú emléke eldugott kis közlemény volt. Még élt a „nagy” Sztálin – ahogy „nagy” az októberi forradalmuk, a Don Anyácska, a Maty

Rógyina stb. is –, és a születésnapjára a szocialista országokból kórusokat vártak, amelyek népük dalaival köszöntötték a generalisszimust. Mindenki a maga nyelvén elénekelt egy népdalcsoportot. Amikor ránk került a sor, mi „ékes” orosz tolmácsolásban a szép Szulikót és a Dunnyuskát. Még a szovjet pártvezetők is meghökkentek, hiszen nem ezt várták.

László Gyulánál bizonyos szinten fölmerült a hun–avar–magyar rokonság. A finnugor pártiak ezt nem jó szemmel nézik, az őstörök ággal büszkélkedő magyarok, valamint a „sumérosok” viszont azonosulnak e népekkel. Már a származási azonosság-tudatunkban is veszekedett ellenfelei vagyunk egymásnak, és ezt sokan ki is használják, a megosztottságunkat tovább aprózva. Fülemben cseng a szlogen: „A magyarokat a szét-húzásuk tartja össze.” Mivel nem vagyok sem őstörténész, sem antropológus, csupán figyelemmel kísérem a finnugor–őstörök szellemi harcot, azt sem tudom eldönteni, hogy a hunoknak és avaroknak vér szerint, genetikailag volt-e hozzánk köze, vagy csupán közelebbi, távolabbi rokonnépekről van szó?

Az viszont mégis bosszant, hogy a Nyugat mennyire nem ismeri a nomád népek kultúráját, ennek ellenére van mersze a primitív kritikához. A sztyeppe népeket bárbar rablóknak, Európát végigfosztogató, a kolostorok szerzetes nőit megerőszakoló, iszákos, a nyers húst nyereg alatt puhító vadaknak tart valamennyiünket. Veres Péter ezekről a kérdésekről egy esszéketet írt *Bölcs és balgató őseink* címmel. (Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1968.)

Dél-Franciaországban van egy kis város. Ennek templomfalán tábla. Ezen pedig zárt kézfej látható, amelyből a mutató ujj intően előre céloz, akár nálunk a pusztító árvizeket jelölő hasonló feliratokon. Csakhogy e francia ököl alá ezt írták: „Eddig jutott Attila”.

A hunok vezérééről már nem egy nyugati film készült. Emberi fenevadként jelenítik meg, aki az állandó tivornyákon úgy zabál, hogy az állán végigcsorog a fogaival szét-tépett préda vére. Ebből az ábrázolási módból fikarcnyit sem kívánnak elhagyni. Most a Rambó-filmek hústornyaként ismert színészt kérték föl a legújabb Atilla-filmváltozat főszereplőjének. Elképzelhető, hogy mi sül ki belőle! Különös, hogy a vandálokról még egyetlen templom falán sem helyeztek el becsmérő táblát, germánok, frankok, latinok közismerten barbár vezéreiről pedig nem készültek lealacsonyító jellemfilmek.

A legfölkavaróbb minősítést viszont egy érettségizett német ifjútól hallottam. Másfél évtizeddel ezelőtt a „patkányfogó” folklórtörténetéről híres alsó-szász Hamelnben töltöttem egy hónapot. A fogadó családnál az autófényező műhelyt nagyapjától átvevő, e föladata már alkalmas fiúval beszélgettünk, aki a saját J. S. Bachukról annyit hallott a középiskolában, hogy NDK területen élő orgonista volt – már amennyire Lipcse a XVIII. században szocialista köztársaságnak számított –; amikor pedig e fiatalnak ebéd közben Hitlerről mondtam valami faji gőgje számára nem tetsző dolgot, azt vágta a fejemhez, hogy „nálunk is elkelne már egy Vezér, aki rendet teremtené”, mert – mondotta –, „mi magyarok »patkányok vagyunk«”.

Kijelentésének van egy mondabeli „hitele”. A középkori hamelni történet szerint a városban elszaporodtak a patkányok, és a polgármester meghirdette, hogy aranypénzt ad annak, aki a települést megszabadítja a rágcsálóktól. A monda egyik változata szerint, valahonnan fiú jött, aki furulyázni kezdett, mire az elbűvölő hangokra az összes patkány előbújt és követték a zenét. A fiatalember az állatseregletet egészen Budáig hozta és itt a Dunába vezette. Így lettünk volna mi, magyarok patkányok, ismét csak alaposan félremagyarázva a német népmesét.

A folytatás azonban sokkal szomorúbb és elgondolkodtatóbb. A „patkányozást” másik értelemben is, és nemcsak egy félrevezetett büszke német használta. Jellemünket akarják magyarázni vele. Közismert, hogy Mátyás király óta minden háborúkat elveszítjük, forradalmainkat pedig vérbe fojtják. A veszteségek után népünk legjavát végzik ki, ítélik hosszú börtönre, vagy viszik életfogytiglan tartó fogolytáborokba. Fél-évezred óta hőseinket, vezéreinket mindig megsemmisítik. Megvárjuk, míg a börtönbe zárt gyermek Mansfeld Péterek nagykorúvá válnak, hogy kötelet szoríthassunk a torukukra. Marad a meghunyászkodó, a simulékony, a verőlegény kezét nyaldosó típus, és ők szaporodnak. Még nem kellett próbát kiállnom, de lehetséges, hogy szorult helyzetben magam sem vagyok külön.

A földtörténet elején éltek a sauruszok, akik hiába voltak óriások, képtelenek voltak a nagy kataklizmákhoz alkalmazkodni és kihaltak. Csak a patkányfélék éltek túl, akik minden körülményhez jól viszonyultak. Sokan úgy tekintenek ránk, mint sauruszok nélküli, elkorcsosult maradékra, de ha véletlenül valahol mégis kinő közülünk egy sárkányfej, azt azonnal leütik.

A rokonszenv

Ha reálisak akarunk lenni, az idegenből a rokonszenvet nem maga a magyar ember váltja ki, hanem néhány figyelemre méltó tulajdonsága. Ezek közül három a legfontosabb: egyes sportbeli, művészeti és tudományos eredményeink. A jelenség megnyilvánulásaként a teljesítményeinket külföldön – lélekszámukhoz viszonyítva – meglepően sok elismerő díj tükrözi. Az emberi lélek azonban különös. A rokonszenv mögött megszületik, majd alattomosan munkál az irigység is, és amint lehet diadalmasan fölülkerekedve visszafog, gáncsot vet, hogy „a jegenyék ne nőjenek az égig”.

Igenis szívesen veszik, ha valamelyik élsportolónk külföldi csapathoz szerződik és amíg az ő színeikben bírja a hajszát, megtartják. A japánok hozzánk jönnek a kodályi zenetanítás módszerét elsajátítani. Képző- és fotóművészeinket, énekeseinket, zenészeinket elfogadják. Filmeseink máig ott szerepelnek a díjazott filmek alkotói között, főleg, ha Hollywoodban dolgoznak. Az irodalmunkkal már gond van. Ez a vezető művészeti ág legkevésbé tud nemzetközivé válni. Az igazi szépirodalom megtartja nemzeti jellegét és ettől már fintorognak. A nép zömét parasztságunk tükrözi. Az ő életüket bemutató írásokra legfeljebb mint egzotikumra tekintenek, de a korszerűtlenséget érzékelik benne.

Legjobban a tudósaink szellemi termékeit fogadják be. Ezek ugyanis legkevésbé az ipar, technika és a természettudományok területén mutatnak nemzeti jelleget. Kiváló szakembereink leginkább az USA-ban érvényesülnek, hiszen ez a kísérletezés és a kutatás lehetőségét leginkább biztosító ország.

Az egyetlen gond a kisajátítás, amiről mi is tehetünk. Ha valamelyik Nobel-díjas tudósunkkal büszkélkedünk, rögtön a szemünkre vetik, hogy ő már nem magyar, hanem amerikai, vagy „nemzetközi”. Más kérdés, hogy a külföldre kikerülő legtöbb magyar azonnal igyekszik beolvadni, alkalmazkodni. Britanniában a bennszülött angol nem tud olyan angol lenni, mint egy átlag magyar, ha oda kerül és igyekszik meggyökerezni. Ne csak azt lássuk, hogy a legtöbb országban működik egy-két magyar klub, ahol az identitásukat ápolják, és a magyarságukat próbálják megtartani. Gondoljunk csak arra a sok százezer kivándorolt honfitársunkra, akik évtized múlva az anyanyelvüket is törve beszélik, az utódaik pedig már szót sem tudnak magyarul. Kultúrájuk, ma-

gyarságuk cseppként oldódik föl a népek óceánjában. Ők vannak többen, és nem azok, akik külhonban is igyekeznek magyarnak megmaradni.

Az a rokonszenv már kétes, amelyik egy magyarságát elutasított emberrel szemben a más nemzetiségű tömegben megnyilvánul, hiszen nem ismerhető meg igazán, hogyan élne és viselkedne, ha saját kultúrájában vert volna gyökeret.

Tükörkép magunkról

Mit lát egy nemzet, ha tükröt tart maga elé; mikor belenéz és kritikus szemmel arcát figyeli? A gond ott kezdődik, hogy minél nagyobb egy nemzet, annál kevésbé néz tükörbe és fittyet hány arra, amit az számára mutatna. Nincs szüksége semmiféle önvizsgálatra vagy visszaigazolásra, különösen akkor, ha eredményei alapján ő tudja diktálni a többi nép életét. Ebben az esetben meggyőződése szerint nyilván az övé a legszebb tükörkép, hiszen abban a pozícióban van, hogy magát szépnek és jónak láthatja, mert erre megteremtette a föltételeket. Lehet önző, kihasználó, agresszív, bármily gonosz, neki senki sem meri mondani, hogy nem ő a legjobb; ha póré fenékkal jelenik meg a népek színpadán, mert nincs rendes ágyékkötője, nem vágják a szemébe, hogy „mezítelen a király”.

A tükör akkor kerül elő, ha egy nép gyenge és nem vált óriássá. Minél kisebb, annál nagyobb foncsoros üveget tartanak elébe, hogy elvegyék az illúzióját. Így válunk rút törpékké. Lehet ugyan egy belső hang, amely nem ezt mondja, és kezdetben még igyekszik azt látni, amit a tükör reálisan mutat, de ha egy gyermeket úgy nevelnek, hogy a fehérre mindig azt mondják neki, hogy ez a fekete, rövid idő után már nemcsak elhiszi, de úgy is látja. Amikor mi szavak nélkül igent akarunk kifejezni, a fejünket előre hátra bólintjuk. Ha egy bolgár ugyanezt akarja tenni, a fejét jobbra balra ingatja, mert neki a mi fogalmaink szerint a „nem” az „igen”.

Így alakul ki bennünk például a „bűnös nemzet szindróma”. Miután csatát veszítünk – és az ókor óta jól ismerjük, hogy jaj a legyőzötteknek! –, bűnösök, rebellisek vagyunk az osztrák történelem előtt; a baloldali ideológia számára azért, mert mi voltunk „Hitler utolsó csatlósai”, a polgári Nyugat azt veti szemünkre, hogy vasfüggönyös szocialistákká váltunk, a szomszédaink szerint pedig állítólag évszázadokon keresztül elnyomtuk őket. A negyven éves érettségi találkozónkon egyik történelem tanárnak tanult osztálytársunk először jelent meg szakállal. Kérdeztük, miért növesztette? Azt válaszolta, hogy azért, mert így a borotválkozás miatt nem kell minden reggel a tükörben egy megrögzött „bűnöst” néznie. Ez a „tükör-ideológia” jól érzékelhetően hat.

Aki sokáig nézi magát és mindig csak a rútságára figyel, hamarosan minden báját, önbecsülését és értékét elveszíti. Így juthatunk negatív szociológiai világlisták élére, hogy valamiben mi is vezessünk, és a nemzetközi sárdobálózásban minél jobban bemocskolódjunk. Nálunk a legtöbb az öngyilkosság. A két világháború között Hódmezővásárhely tanyás határában volt egy rész, ahol minden családban akadt néhány önpusztító. A nép így nevezte: „öngyilkosok dűlője”. Mi fogyasztjuk a legtöbb gyógy-szert, nálunk pusztul el a legtöbb ember daganatos, szív- és keringési rendszeri megbetegedésekben. Néhány más nemzettel együtt vezetünk az egy főre jutó elszívott cigaretta mennyiségével, az elfogyasztott alkohollal. Nálunk születik a legkevesebb gyermek, itt válik el a legtöbb házasság, és a mi hazánkban zuhan legjobban az átlag életkor. Utóbb itt nyílt leggyorsabban a társadalmi olló, itt szakadt leginkább a szociális védőháló; így született meg egy vékony, de annál inkább fősvény és buta újjazdag réteg, illetve még gondolkodni képes, ámde lecsúszott, elszegényedett tömeg.

Nem csoda, ha ebben a magyar tükörben ma zömében koldus, jövőképet vesztett, depresszióval küzdő, szomorú arcok tekintenek önmagukra. Egy orvosi szakfolyóiratunkban közöltem azt a megdöbbentő fölmérési eredményt, amelyet egyik egészségügyi szakközépiskola nővértanulói között, névtelenül kitöltött kérdőívek alapján kaptam. Volt olyan osztályom, ahol a 16 éves lányok egyharmada már követett el öngyilkossági kísérletet, közülük többen kétszer, sőt egyik háromszor; a 14-15 évesen megkezdett nemi élet során már több partnert kipróbáltak, lelkileg kiégtek, majd érettségi után valamelyik bolti pénztár vagy pult mögött találkozom velük, mert a betegágy melletti szolgálat nem tetszett nekik.

Mind kevesebben látnak a tükör mögé, persze ők is csak álmodozók, mert mernek még egy szebb jövőről beszélni, de ez csupán valahol a nagyon távoli időben létezik, a megfoghatatlan, misztikus, talán egyszer bekövetkező, messiást elhozó évszázadokban.

Így viszont ez a kor minket agyonüt, eltemet és hírmondónk sem marad. Mit lehet kezdeni egy sor betörővel, csalóval, a rendőrség által körözött személlyel, ároksparton álldogáló prostituáltakkal, a munka nélkül tengődőkkel; azokkal a drogot élvező, diszkókban időt pazarló, tizenévesen egymás ágyában fetrengő fiatalokkal, akiknek majd azokat a kiöregedőket kellene egykor eltartani, akik most őket éltetik? Hát van itt remény? Csak a tükör nő és görbül kegyetlenül; körülvesz és bezár, majd lelki börtönt épít számunkra. Ezt a csalfa képet nekünk is össze kellene végre törni! De akkor mi marad? Csakugyan a fütyülős barackpálinka és a *bűgatyá*, ahogy néhány éve egyik honfitársunk mondta megvetően? Vajon a tükör nem jó mankó és fogódzó is egyben, amelybe kapaszkodva, nyugodtan sajnáltathatjuk magunkat? Segítségével jajgatni lehet, vagy éppen másokat vádolni sorsunkért?

Magyar jövő

Korunk embere különös, kettős világban él. Egyfelől mérgezi saját megújuló nacionalizmusa, másfelől pusztítja a tűzként terjedő kozmopolitizmus. Ez világlenség és nemcsak ránk vonatkozik. A shopok, butikok, szuper marketok, hot dogok, hamburgerek, amerikai rendszerű gyors büfék nem a nemzeti műveltségünket emelik. A szennyhullám, amely a mozik és a tévécsatornák, zömében amerikai filmjeiből ránk zúdul, nem éppen erkölcsjavító. Ahol percenként folyik a vér, törik a csont, fröccsen a velő, ott – mint tapasztaljuk –, nemcsak a vásznon és a képernyőn fordul elő, hanem kilép az utcára is. Itt van a mindennapjainkban, és immár durván pusztít az életünkben.

A magyarság jövőjét az emberiség eljövendő századaitól nem lehet elkülönítve szemlélni, sem íróasztal mögül bölcsen jóslgatni. Mondják, hogy az amerikanizálódás elől nincs menekvés. Ahogy a viseletünk uniformizálódik – mivel jobb a bűgatyánál a farmer nadrág? –, állítólag a kultúránk is elmosódik. Ezt fogja támogatni a közös védelmi rendszerbe, gazdasági szövetségbe, európai közösségbe való fölvételünk. Csak hogy ez ismét a kis és önvédelemre képtelen népeket fenyegeti. Attól, hogy a határok átjárhatókká válnak, közös lesz a fizető eszközünk és a katonáinknak más országban adják a parancsot, nemzeti jellegünket még nem föltétlenül kell feladni. Hasonló körülmények közé jutva, gondoljuk csak meg, melyik francia mondana le a nyelvről, német a zenéjéről, holland a virágairól és így tovább.

Nem vagyok sem futurologus, sem jós vagy proféta. Nehéz bármit, akár csak egy évre is előre jelezni, hiszen ma már nem a kiszámítható belső fejlődés az egyedüli irányadó, mert a nemzetközi erők akár egyik pillanatról a másikra, egyetlen tollvonás-

sal sorsfordító intézkedéseket hozhatnak, legyenek azok ránk nézve előnyösek, vagy hátrányosak. A jövő mégis gondolkodásra késztet, és illúziók nélkül, de realitásvesztés nélkül próbálom magam elé vetíteni.

Elkerülhetetlen, hogy az emberi kultúra átalakulása ne érintsen bennünket. Részei vagyunk az általános *kivetkezésnek*, ahogy a néprajz nevezi a hagyományos népi kultúra elhagyását. A francia forradalom három illúziója, amely rendkívül szép, és bárcsak megvalósítható lenne, hogy legyen szabadság, egyenlőség, testvériség, naiv vágy csupán, s ezt többek között bizonyította a két világháború is. A XVIII. sz. végi rebellió egyet viszont igazolt, hogy ti. a polgári jellegű, szélsőséges ideológiáktól mentes társadalmi lét a legelfogadhatóbb, mert a legnagyobb embercsoportoknak, a békés tömegeknek nyújt biztosabb életet. Ez a berendezkedési forma viszonylag konzervatív és hagy teret a nemzeti értékek megtartására.

Óriási tévedésben van az, aki azt gondolja, hogy minden kultúra összemosható, és végül egyetlen királyság alatt, uniformizált alattvalók azonos szabású ruhákban végzik a rájuk bízott szabvány feladatokat. Ez még a gulágokkal kényszerítő sztálini ideológiának sem sikerült! Huxley „Szép új világ”-a szerencsére rémmese marad. Igaz ugyan, hogy az ember mindazt végre fogja hajtani, amire kísérletei során képessé válik. Hiába félünk így az emberi *klónozástól* – Huxley kifejezésével egyfajta *bokanovskizálástól* –, mert csak idő kérdése, hogy megvalósuljon, de mégsem lesz általános.

Egy különös lélektani kísérletet végeztek. Összeválogattak közel hasonló alkatú embereket, akiket azonos színű és szabású ruhába öltöztetve, egyforma maszkot húztak a fejükre. Ezután a több száz teljesen egyforma embert hatalmas teremben asztalok mellé ültették beszélgetni. Senki sem tudta a másiktól, hogy valójában ki lehet a maszk mögött. Bárhova néztek, ugyanaz az arc tekintett vissza. Néhány órán belül pokoli zűrzavar támadt, nem bírták önmagukat elviselni és kitörtek.

Az emberre épp az a jellemző, hogy kultúrája sem áll meg a fejlődésben és tovább színesedik, ha ez nem is a néprajzi értékek mentén halad előre. A XX. században épp az individuummá válás, és a vele járó elmagányosodás jelenti az egyik legnagyobb társadalmi gondot, amely alól a gondolkodó magyar polgár sem kivétel. Mivel az ember társas lény, vele született, belső programja az, hogy nem élhet magányosan, mert akkor elpusztul. Ez elől sokan valamilyen érdek, vagy ideológia alapján szerveződő csoportokba menekülnek, illetve maszkot öltenek. Ezek talán a legnagyobb magyar betegségek, amelyeket egy jövőbeli nemzet sokáig nem tűrhet. Nem rejtőzhetünk el a világ elől, és az egész világot sem ölelhetjük a keblünkre.

Az antropológusok előrejelzése már beindult folyamat. Ők a nem is nagyon távoli *biológiai jövőt* úgy látják, hogy a rasszok összekeverednek. A földön élő átlag ember kreol bőrszínű, de kék szemű, természetes, sorvadó fogai miatt gyengébb arc-, de gyorsan fejlődő agya miatt növekvő agykoponyájú lény lesz, ahogy azt Saphiro is megálmodta. Nézem a Magyar Nemzeti Múzeum kiállításán Petőfi fekete öltönyét. Méreteimmel nem ütök el a tömegtől, de ez a kis ruha legfőljebb 14 éves koromban illett volna rám. Figyelem a következő nemzedéket. A Szegeden tartott kajak-kenu világbajnokságon a dobogóra föllálló győztes sportolóink hóna alatt átférnek. Az *akceleráció* fölgyorsult és visszatarthatatlan.

Hiszem, hogy a jövő magyarsága az életnek nem egy küzdőterén további sok veszteséget elszenvedve, de egy-egy teljesítményével korszakról korszakra ott fog állni a győzteseknek kijáró emelvény tetején.